

3. Корнев, В. Криза на фінансових ринках: перші підсумки, прогнози та заходи щодо подолання [Текст] / В. Корнев // Фінансовий ринок України. – 2009. – №2 (64). – С. 24 – 31.

4. Міжнародне співробітництво України з фінансовими організаціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat>>.

5. Салтинський, В. В. Особливості організації кредитування національних економік Міжнародним валютним фондом [Текст] / В. В. Салтинський // Фінанси України. – 2009. – №2. – С. 60–65.

6. Чугаєв, О. А. Валютно-курсові орієнтири для запобігання валютній кризі [Текст] / О. А. Чугаєв // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – Донецк : ДонНУ, 2008. – Часть I. – С. 423–429.

Отримано 1.10.2010. ХДУХТ, Харків.

© А.В. Янчев, О.І. Печенка, К.Ю. Величко, 2010.

УДК 637.14 (477): 399.9

О.І. Печенка, ст. викл.

А.В. Янчев, канд. екон. наук

О.Ю. Менжулова, студ.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

Розглянуто основні напрями підвищення конкурентоспроможності української молочної промисловості на світовому ринку, проблеми її розвитку. Досліджено сучасний стан національної молочної галузі.

Рассмотрены основные направления повышения конкурентоспособности украинской молочной промышленности на мировом рынке, проблемы ее развития. Исследовано современное состояние национальной молочной отрасли.

The main directions of increasing competitiveness of ukrainian milk industry on the world market and the problems of its development were examined. The current state of the national dairy industry was investigated.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна має значний потенціал для виводу молочної продукції на міжнародний ринок, але для здійснення цього проекту треба реалізувати певний перелік заходів. Серед них особливе місце посідають заходи щодо підвищення якості сировини та готового продукту, тому що лише молочна продукція екстра-класу вживається на Заході. Одним із

шляхів досягнення цього є інвестиції в розвиток фермерського господарства, так як саме така форма наразі актуальна для розвинених країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стану вітчизняної молочної галузі, шляхи забезпечення якості молочних продуктів, а разом з тим і значного підвищення конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках розглядалися такими дослідниками: Е. Арзянцевим, Н. Білоусовою, Л. Євчук, Л. Карпенко, М. Карпенко, В. Касянчуком, І. Кобутою, О. Лакішик, Т. Мостенською, Ю. Родіоновою, А. Федорчуком, О. Шафалюк, Т.Л. Шкабарою та ін.

Мета та завдання статті. Розробка рекомендацій щодо покращення наявного стану української молочної промисловості, що дозволить значно збільшити виробництво якісного молока і, відповідно, позитивно вплине на експорт даної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий попит на молокопродукти наразі набагато перевищує пропозицію. Згідно з прогнозами, ця тенденція збережеться до 2015 року зі щорічним збільшенням споживання на 12 млн тонн. Світові лідери, такі як, США, Австралія та Нова Зеландія, виробничі можливості яких на сьогодні обмежені, не можуть забезпечити зростаючий попит на світовому ринку молочної продукції. У зв'язку з цим, відбувається зростання світового попиту на молочну продукцію європейських виробників, де домінують Німеччина та Франція, що і привело до підвищення світових цін на сухе знежирене молоко та масло.

Такий розвиток подій має розглядатися в Україні як шанс для вітчизняних виробників молока. Адже, такі лідери ринку, як Нова Зеландія, наразі не спроможні розширити виробництво молока у зв'язку з лімітованою кількістю репродуктивного стада і, що не менш важливо, відсутністю земельних площ. Хоча, уряд цієї країни і запланував розширення площ під пасовища, цей процес буде тривати за офіційними даними близько 5 років.

Схожа ситуація з виробництвом є і в інших країнах-експортерах молочної продукції. Так, наприклад, два роки поспіль засухи в Австралії негативно позначились на обсягах виробленого молока. Експерти оцінюють щорічне зменшення виробництва на 2 млн тонн. Посилена переорієнтація на виробництво біоетанолу в США, Бразилії та Мексиці (із концентрацією землекористування на виробництві відповідної сировини) зробили неможливим наповнення світового ринку молока поставками з цих країн [1].

Україна сьогодні займає одинадцять позицію серед основних світових виробників молока та молочної продукції за обсягами виробництва молока (близько 12 млн тонн) і двадцять з випуску молочних продуктів [2].

Виробництво, обсяги експорту та імпорту молока 2008–2010 рр. в Україні наведено у таблиці 1 [2; 3].

У таблиці 2 приведені обсяги експорту та імпорту молочної продукції за 2009 рік в Україні за напрямками виробництва (тис. тонн у перерахунку на молоко).

Україна має активний торговий баланс, хоча, на відміну від Білорусі, яка займає четверте місце за обсягами молочного експорту, Україна лише на п'ятнадцятому. Проте це не заважає українським молочникам добре заробляти на експорті.

Таблиця 1 – Виробництво, експорт та імпорт молока у 2008-2010 рр. (тис. тонн)

Показник	2008 рік	2009 рік	2010 рік (прогноз)
Виробництво молока	11761,3	11604	-
Експорт	722,3	933	1100
Імпорт	280	469	400

У той же час, у нас один із найнижчих у світі показників продуктивності праці. Низька ефективність виробництва є, мабуть, головною проблемою молочної галузі в Україні. Проте існує ще й серйозне питання якості [4].

Таблиця 2 – Експорт та імпорт молочної продукції за 2009 рік за напрямками виробництва

Продукція	Експорт		Імпорт	
	Тис. тонн	% до 2008 року	Тис. тонн	% до 2008 року
Сири всіх видів	804,0	98,9	95,5	69,3
Молоко та вершки, згущені та сухі	79,7	40,4	9,1	у 18 разів більше
Маслянка, вершки, йогурт та кефіри	4,5	у 2,2 рази більше	10,5	29,5
Масло вершкове та інші жири	19,2	14,6	351,5	у 5,9 разів більше

Понад 70% молока не відповідають сьогодні європейським стандартам ні за складом, ні за бактеріальною безпекою. Це не лише заважає налагодити повноцінний експорт до Європи й інших розвинених країн, а й істотно позначається на внутрішньому ринку. Без якісної сировини неможливо виробити високоякісну продукцію. Це стосується не лише мікробіологічної чистоти молока, а й його фізико-хімічних показників, які також не є високими. Так, низька масова частка білка в молоці призвела до того, що без додаткових технологічних прийомів – введення сухого молока, білкових концентратів та стабілізуючих добавок – неможна отримати кисломолочні продукти потрібного складу і консистенції. Технологічна потреба спричинила повсюдне використання немолочних інгредієнтів, які в цілому негативно вплинули на якість вітчизняних молочних продуктів і підірвали авторитет українських молочників. Вийти з цієї ситуації можна, лише істотно підвищивши якість шляхом впровадження прогресивних технологій, сучасного устаткування і систем контролю за якістю [4].

Якість і кількість молочної продукції, перспективи її розвитку також залежать від стану й ефективності функціонування сировинної бази, тобто молочного скотарства. Негативні тенденції розвитку молочного виробництва в Україні останнім часом дуже загострились. Із року в рік втрачає свої позиції суспільний сектор виробництва молока. Не сприяє підвищенню обсягів виробництва молока і те, що воно збиткове для сільгоспвиробників, в той же час приватні господарства не можуть повною мірою компенсувати втрати суспільного сектора. Незначна питома вага у виробництві молока належить селянським (фермерським) господарствам – 0,3%.

Перехід до ринкових умов, а також вступ до СОТ окреслили низку проблем, які раніше не виникали і які значною мірою впливають на ступінь інтеграційних зв'язків у переробці та виробництві молока. Серед головних із них можна визначити зняття дотацій на виробництво молока та скорочення обсягів його виробництва; перерозподіл сировинних ресурсів; поява як одного із основних постачальників сировини приватного власника; створення ділянок первинної обробки молока та виробництва молочних продуктів у сільському господарстві; створення власної мережі реалізації сільгоспвиробниками [5].

Сьогодні в Україні існує кілька проблем щодо якості початкової сировини – молока, і продуктів, вироблених з нього, які не відповідають у багатьох випадках встановленим європейським стандартам. Останнє засвідчує необхідність підвищення якості

молочної продукції як для внутрішнього, так і зовнішнього споживання, а також для того, щоб вітчизняні виробники молочної продукції могли успішно конкурувати на відповідному європейському ринку.

Якісне забезпечення молочної продукції є тривалим та складним технічним процесом, що складається із таких етапів, як:

- одержання молока;
- транспортування сировини;
- переробка молока;
- виготовлення молочних продуктів;
- перевезення готової молочної продукції;
- торговельні процеси;
- споживання.

Це вимагає значних зусиль з боку виробників молока, постачальників, переробників із одночасним координуванням дій на загальнодержавному рівні. Обґрунтувати вищевикладене можна на підставі кількох позицій.

По-перше, на сьогодні в Україні гостро стоїть питання якості коров'ячого молока як сировини. Це пояснюється тим, що переважаюча частка молочної продукції, а саме 60...80%, на сучасний ринок постачається із господарств населення, в яких використовується лише ручне доїння. Звідси потенційна та реальна можливість бактеріального забруднення молока. Крім того, додаються проблеми на етапах перевезення продукції, що потребує належної тари, спеціально обладнаних транспортних засобів тощо.

По-друге, якість молока як початкової сировини повинна відповідати нормам безпеки. Індикаційними та найбільш важливими показниками якості молока та молочних продуктів є мікробіологічні або бактеріологічні показники.

По-третє, вагомою складовою забезпечення якості молочної продукції є належна переробка молока та відповідне виготовлення молочної продукції із використанням сучасних технологій, обладнання та устаткування.

По-четверте, належне забезпечення вітчизняного споживача якісною молочною продукцією потребує державного регулювання основних процесів виробництва, переробки молока.

Потребує належного розвитку та удосконалення сегмент молочного ринку, що експортує відповідну продукцію за кордон.

У зв'язку з цим, виникає необхідність вивчення, обґрунтування та застосування зовнішньоекономічних зв'язків вітчизняними підприємствами молоко продуктового комплексу,

розвитку зовнішньоекономічної діяльності, ефективного функціонування, закріплення позицій та здобуття конкурентних переваг на ринку. Для підвищення попиту на українську молочну продукцію російських споживачів, а також збільшення обсягів експорту необхідно, насамперед, поліпшити якість продукції, що випускається.

Можна підкреслити низку чинників технічного та економічного характеру, які зумовлюють складну ситуацію: низькі санітарно-гігієнічні показники молочної сировини; застаріле обладнання, устаткування; порушення або неналежне дотримання основних виробничих процесів; низька мобільність товаровиробників щодо впровадження нових технологічних рішень [5].

Є два варіанти розвитку подій на українському ринку молочної продукції, це таку, як:

1) найпотужніші вітчизняні переробні компанії очікує поглинання міжнародними гігантами, що монополізують український ринок і розвиватимуть окремі підприємства відповідно до власних економічних інтересів;

2) невеликі українські підприємства з переробки молока, які є неефективними з точки зору глобальних тенденцій консолідації молочного бізнесу, мусити збанкрутіти.

А для того, щоб середні та малі підприємства змогли вижити, вони можуть обрати один з трьох шляхів подальшого розвитку, описаних нижче.

1. Створення мережевих структур.

2. Утворення регіональних вертикально-диверсифікованих кластерів.

3. Диференціація компанії.

Отже, при дотриманні низки умов, при впровадженні значного переліку мір, Україна, покращивши якість як сировини, так і готової продукції, перетвориться на провідного гравця на міжнародному ринку.

Україна має реальний шанс завоювати частку на світовому ринку молочних продуктів, якщо будуть реалізовані проекти з великотоварного виробництва молока з виконанням всіх необхідних світових стандартів якості продукції.

Розроблено перелік заходів із 30 пунктів, виконання яких однозначно дозволить підвищити міжнародну конкурентоспроможність молочної продукції України.

1. Підвищення якості молочної сировини.

На частку молочної сировини від фермерських господарств в Україні припадає не більше 30...35%. Європейці ж молоко заготовлюють лише у фермерських господарствах. В Україні це все залишається на примітивному рівні [6].

2. Значне збільшення кількості фермерських господарств.
3. Контроль за якістю продукції на всіх етапах виробництва.
4. Зниження затрат праці та коштів на виробництво молочної продукції.

5. Покращення умов утримання стада.
6. Збільшення поголів'я великої рогатої худоби молочного напрямку.

7. Збільшення продуктивності надоїв молока (у Європі кількість надоїв на рік складає не менше 7 тис. кг з однієї корови, в Україні, в середньому, 3-5 тис. кг).

8. Виведення високопродуктивних порід корів.

9. Поліпшення відтворення стада шляхом ліквідації безплідності тварин.

10. Збалансування раціону годівлі худоби.

11. Ізоляція корів, що захворіли бракування молока від них.

12. Виробництво молока екстра-класу, тому що саме таке молоко дозволено для споживання в країнах ЄС.

13. Дотримання норм щодо показників безпечності молока.

За міжнародними показниками безпечності, сире молоко корів для переробки повинно мати показники, не більші:

- кількість соматичних клітин – до 400 тис/см³;

- загальна кількість мікроорганізмів не повинна перевищувати 100 тис/см³.

14. Модернізація устаткування.

Встановлено, що молочна промисловість України забезпечена обладнанням, устаткування і новою технікою лише на 30...40%.

15. Комп'ютеризація обліку виробництва молока та продуктивності корів; процесів доїння та годування.

16. Розширення асортименту молочних продуктів

17. Використання лише тваринних жирів для вироблення молочної продукції.

18. Вироблення продукції, що не містить ГМО.

19. Узгодження української НТД з вимогами міжнародних стандартів. Введення в дію МС ISO 9001 (2000) дозволяє підприємству приєднатися до європейських вимог з якості, глибше вивчити й удосконалити діючі процеси, оптимізувати зв'язок між ними, підсилити свої позиції вітчизняного виробника на внутрішньому

ринку, підняти базовий рівень своєї продукції з перспективою виходу на міжнародний ринок і зниження її собівартості за рахунок впровадження нових технологій.

20. Запровадження обов'язкової сертифікації підприємств.

21. Впровадження на підприємстві системи самоконтролю ХАССП.

Сьогодні фактично немає альтернативи запровадженню міжнародновизнаних вимог (стандартів, норм і правил) до організації виробництва та введення в обіг харчових продуктів на всіх етапах харчового ланцюга – від вирощування та первинної переробки сировини до реалізації готової продукції, включаючи оптову та роздрібну торгівлю.

22. Підтримка молочних та молокопереробних господарств з боку держави.

23. Створення потужної громадської організації, яка б могла заявити про проблеми молочної галузі та бути гарантом їх вирішення у владних структурах.

24. Мотивація робітників.

25. Зменшення корупції державних ветеринарних лабораторій, органів перевірки та сертифікації харчової продукції, які контролюють безпечність сировини та готової продукції.

26. Використання належної тари, спеціально обладнаних транспортних засобів тощо.

27. Використання досвіду роботи господарств Європи та США.

28. Організація безвідходного виробництва.

29. Покращення умов догляду за новонародженими телятами та молодняком.

30. Застосування лише перевірених лікарських засобів під час лікування тварин.

Висновки. Наявність в Україні багатьох невирішених проблем у молочної галузі блокують її подальший розвиток. Виробництво молока неналежної якості, значна частка сировини, що поступає від індивідуальних господарств, використання застарілого обладнання, недотримання умов утримання худоби, застосування неякісних складових під час виробництва молочних продуктів – це основні причини низької конкурентоспроможності цієї продукції на міжнародній арені. Вирішенням даних проблем повинні займатися як приватні молочні підприємства, так і держава. Лише за цієї умови може бути значно збільшено експорт молока, а також конкурентоспроможність українських підприємств.

Список літератури

1. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.agroua.net/news/news_13856.html>.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.moloka.net.ua/ucp_mod_facts_show_15.html>.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу : <<http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/4044.html>>.
4. Федорчук, А. Не только пальмовое масло... [Текст] / А. Федорчук // Зеркало недели. – 2009. – № 28 (756).
5. Шкабара, Т. Л. Сучасні проблеми якості молочної продукції в Україні [Текст] / Т. Л. Шкабара // Економіка АПК. – 2009. – №10.
6. Електронний ресурс. – Режим доступу : <<http://www.agroconf.org/content/es-proinspektiruet-ukrainskoe-moloko>>.

Отримано 1.10.2010. ХДУХТ, Харків.

© О.І. Печенка, А.В. Янчев, О.Ю. Менжулова, 2010.

УДК 339.9:658 (477)

О.В. Горячов, канд. екон. наук (*ПУЕТ, Полтава*)

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО УМОВ СОТ

Розглянуто питання використання українськими підприємствами переваг членства країни в СОТ та проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Рассмотрен вопрос использования украинскими предприятиями преимуществ членства страны в ВТО и проблема повышения уровня конкурентоспособности отечественной продукции.

The question of Ukrainian enterprises the benefits of membership to the WTO and the problem of improving the competitiveness of domestic products.

Постановка проблеми у загальному вигляді. вступ України до світової організації торгівлі, приєднання на взаємоузгоджених умовах до торговельних угод, досягнутих країнами-учасниками цієї організації, означає формальне зняття перешкод на шляху українських товарів на світові ринки з одночасним зустрічним відкриттям внутрішнього ринку для іноземних товаровиробників. прорив на світові ринки для економіки України є нагальною необхідністю, кроком, який здатен радикально вплинути на вибір шляху і можливості її розвитку. у зв'язку з цим потребують дослідження окремі аспекти якості балансу придбань і втрат економіки внаслідок приєднання до